

Talousvaliokunnan mietintö n:o 1 hallituksen esityksestä eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon hallintoa ja rahoitusta koskevien lakien muuttamisesta

Eduskunta on 29 päivänä syyskuuta 1987 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 43/1987 vp. eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon hallintoa ja rahoitusta koskevien lakien muuttamisesta.

Asian johdosta ovat valiokunnassa olleet kuultavina osastopäällikkö Usko Puustinen, hallitusneuvos Reijo Kärkkäinen ja vanhempi hallitussihteeri Raija Koskinen sosiaali- ja terveysministeriöstä, vanhempi budjettisihteeri Esko Tainio valtiovarainministeriöstä, ylijohdaja K.J. Lång oikeusministeriön vankeinhoito-osastolta, taloussihteeri Ulla-Maija Pispä sosiaalihuolluksesta, osastopäällikkö Arto Niemi, ylilääkäri Harri Vertio, vs. osastopäällikkö Jarkko Eskola ja apulaisosastopäällikkö Kari Pylkkänen lääkintöhallituksesta, apulaisosastopäällikkö Torsten Widén Suomen Kaupunkiliitosta, apulaisosastopäällikkö Aulis Vintturi Suomen Kunnallisiitosta, jaostopäällikkö Erik Nylund Finlands svenska kommunförbundet, osastopäällikkö Helge Lundell Sairaalaliitosta, lääninlääkäri Matti Pesonen Keski-Suomen lääninhallituksesta, johtava ylilääkäri Markus Pulkkinen Kaakkois-Suomen Mielisairaanhuoltopiiristä, professori Erkki Väisänen Oulun yliopistollisesta keskussairaalarasta, johtava lääkäri Juho Pohjonen Oulun mielisairaanhuoltopiiristä, piirinjohtaja Markku Niemelä Pohjois-Karjalan erityishuoltopiirin kuntainliitosta, hallituksen puheenjohtaja, hallintoneuvos Pekka Kurvinen ja johtava lääkäri Seppo Autio Rinnekodin Keskuslaitoksesta, osastopäällikkö Marjatta Miettinen ja johtava ylilääkäri Sinikka Metsä-Simola Helsingin kaupungista, hallintojohtaja Kalevi Lauslahti Tampereen kaupungista, sosiaalijohtaja Ritva Laitinen Anjalankosken kaupungista, kunnanjohtaja Timo Mämmi Siikajoen kunnasta, pääsihteeri Jouko Vasama Sosiaali- ja Terveysalan Yhteistyöyhdistys YTY ry:stä, apulaistoiminnanjohtaja

Santero Kujala Suomen Lääkäriliitosta, osastopäällikkö Maija Anttila Terveystoiminnan ammattijärjestö Tehy ry:stä, osastosihteeri Eino Kannisto Kunnallisten Työntekijäin ja Viranhaltijain Liitosta, pääsihteeri Matti Temisevä ja päihdepoliittisen toimikunnan puheenjohtaja Matti Jääskinen Suomen Raittiusjärjestöjen Liitosta, puheenjohtaja Leena Sutinen ja varapuheenjohtaja Aulis Pekkarinen Raittiustyöntekijät ry:stä, yleissihteeri Kirsi Juntunen Kehitysvammaliitosta, puheenjohtaja Veikko Päiviö ja toiminnanjohtaja Sirkku Kivistö Helsingin Mielenterveysyhdistys Helmi ry:stä, suunnittelusihteeri Pirjo Lehmusto Terveyskasvatuksen Keskuksesta, toiminnanjohtaja Kosti Helimäki Nuorisokasvatusliitosta sekä oikeuspsykiatrian professori Panu Hakola.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan sosiaali- ja terveydenhuollon vuonna 1984 voimaan tulleeseen suunnittelu- ja valtioneosuusjärjestelmään yhdistettäväksi mielentilan vuoksi rangaistukseen tuomitsematta jätettyjen hoidon järjestäminen. Mielisairaslaissa säänneltyä valtion mielisairaaloitten ja kunnallisten mielisairaanhoitolaitosten välistä hoidon järjestämistä vastuuta ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että hoidon järjestämistä vastuu perustuu hoidollisiin eikä hoitoonottooperusteisiin. Ensisijainen vastuu mielisairaanhoitoon järjestämisestä olisi kunnallisilla laitoksilla. Valtion mielisairaaloissa hoidettaisiin sellaisia potilaita, joiden hoito on erityisen vaikeaa ja vaarallista tai joiden hoito ei kunnallisissa mielisairaanhoitolaitoksissa ole tarkoituksenmukaista. Hoidon kustannuksista vastaisivat kunnat. Oikeudenkäyntiin liittyvistä mielentilatutkimuksista aiheutuvat kustannukset korvattaisiin kuitenkin valtion varoista.

Sairaanhoitolaitosten kunnilta perimät vieraskuntalaisten hoidon korvaukset siirrettäisiin keskussairaaloitten ja mielisairaanhoitoon kuntainliittojen korvattaviksi, jonka jälkeen eri-

tyistason sairaanhoitoa järjestävät keskussairaalat voisivat laskuttaa todellisia kustannuksia vastaavat korvaukset keskussairaaltalta.

Sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelu- ja valtionosuuslainsäädäntöä ehdotetaan tarkistettavaksi siten, että nykyisten kahden valtakunnallisen suunnitelman asemesta olisi vain yksi valtakunnallinen suunnitelma. Ennen toteuttamissuunnitelman alistamista valtioneuvostolle olisi aina esitettävä lääninhallitukselle oikaisuvaatimus. Kunnan ja kuntainliiton mahdollisuuksia muuttaa toteuttamissuunnitelmaansa helpotettaisiin ja valtakunnallisten palvelujen tuottajien toteuttamissuunnitelmat ehdotetaan poistettavaksi. Valtionosuuden ennakoiden tarkistamismahdollisuuksia lisättäisiin.

Yksityisille sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen tuottajille myönnettyjen siirtymäkauden valtionavustusten takaisinperinnästä luovutettiin viittä vuotta vanhempien valtionavustusten osalta. Yksityisten palvelujen tuottajien velvollisuutta työnantajan eläkekustannusosuuden suorittamiseen tehostettaisiin. Näiden palvelujen tuottajien omaisuuden käyttö-tarkoituksen muutoksista päätäisi lääninhallitus.

Kunnille annettaisiin mahdollisuus päättää raittiustyön lautakuntaorganisaatiosta siten, että raittiustyötä varten voisi olla oma lautakunta tai tehtävät voitaisiin antaa muulle lautakunnalle tai kunnanhallitukselle.

Uudistuksesta aiheutuisi valtion ja kuntien välisiä kustannustensiirtoja valtion eduksi noin 43 miljoonaa markkaa. Kustannusten muutoksen korvaamisesta kunnille on tarkoitus neuvotella valtion ja kuntien keskusjärjestöjen välisissä järjestelyasiakirjaneuvotteluissa.

Hallituksen esitykseen sisältyvät muutokset on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1989 alusta.

Raittiuslautakuntien aseman muuttuminen siten, että niiden tehtävistä voi huolehtia muu lautakunta tai kunnanhallitus, tulee käytännössä toteuttaa siten, etteivät raittiustyön taloudelliset ja muut edellytykset kunnassa heikkene. Nykyisen henkilökunnan asema on turvattava. Jos kunta ei aseta raittiuslautakuntaa, tulevat soveltuvina raittiuslautakunnan tehtävistä vastaavina lautakuntina kysymykseen lähinnä terveyslautakunta tai sosiaalilautakunta, mutta myös muut lautakunnat kunnan harkinnan mukaan. Riippumatta siitä, mikä lautakunta tehtäviä hoitaa, tulee raittiustyön yhteydet sosiaali-, terveydenhuolto-, nuoriso- ja vapaa-

aikatoimeen säilyttää, jotta raittiustyötä voidaan menestyksellisesti toteuttaa. Samoin on ylläpidettävä yhteyksiä kunnan alueella toimi- viin oppilaitoksiin.

Kunnallisista yleissairaaloista annetun lain 2 §:n mukaiset erityistason sairaanhoidon erityisvastuualueet tulee määrätä joustavasti ja siten, että tarvittaessa eri sairaanhoidon erityis- tason tehtäviä varten on eri vastuualueet. Teh- tävät voidaan talousvaliokunnan käsityksen mukaan määrätä keskussairaalapiirin muuhun- kin sairaalaan kuin keskussairaalaan tai yli- opistolliseen keskussairaalaan. Tässä yhteydes- sä on kuitenkin huolehdittava siitä, että järjes- tely on tarkoituksenmukainen ja hoidollisesti perusteltu.

Valtion mielisairaaloiden tehtävän muuttu- mista talousvaliokunta pitää tarkoituksenmu- kaisena. Muutoksen yhteydessä on kuitenkin huolehdittava siitä, etteivät valtion mielisairaa- lat muodostu vain vaikeita ja vaarallisia poti- laita hoitaviksi, jolloin yleiset hoitoedellytykset ja myös henkilökunnan työskentelyolosuhteet heikkenevät ja sen seurauksena todennäköisesti työskentelymotivaatio laskee. Hoidon järjestä- misvastuusta päätettäessä on otettava huo- mioon niin potilaan kuin hoitoyhteisönkin etu sekä sairaaloiden kuormittuneisuus. Tästä syystä tulee tarvittavassa määrin käyttää la- kiekdotuksen 12 §:n 2 momentin säännöstä, jonka mukaan tarkoituksenmukaisuusnäkö- kohdilla voidaan potilaita siirtää kunnallisesta mielisairaanhoidolaitoksesta valtion mielisai- raalaan. Näiden mahdollisuuksien laajentami- seksi valiokunta ehdottaa poistettavaksi siirron edellytyksistä asianomaisen laitoksen esityksen.

Kunnallisille mielisairaanhoidolaitoksille tu- lee antaa tehtäväksi toimittaa mielentilan tutki- muksia vain niissä tapauksissa, joissa laitoksel- la on riittävät voimavarat ja mielentilan tutki- muksiin perehtynyt henkilöstö. Sairaaloiden työnjakoon myös kunnallisista yleissairaaloista annettun lain 2 §:n mukaiset erityisvastuualu- eet huomioon ottaen on kiinnitettävä huomio- ta. Näin ollen edelleen tulevat pääasiallisena mielentilan tutkimuksia suorittavina laitoksina kysymykseen valtion mielisairaalat ja nykyisin jo mielentilan tutkimuksia suorittaneet yliopis- tolliset keskussairaalat. Lääkintöhallituksen tu- lee määräyksiä antaessaan huolehtia edellä mainitusta seikasta, koska kysymyksessä on varsin keskeisesti mielentilatutkimukseen mää- rätyn henkilön oikeusturva. Oikeuspsykiatrian koulutusta tulee lisätä tavoitteena oikeusturvan

varmistava määrä myös mielentilan tutkimuksiin perehtyneitä psykiatreja.

Valiokunta ehdottaa 12 §:n 1 ja 2 momentissa olevan valtion mielisairaalaan hoitoon otettavien määritelmän muutettavaksi samansisällöiseksi, kuin se on mielisairaslain 1 §:ssä. Tämän mukaisesti mielisairaus on yksi mielen-terveyden häiriön muoto, joten mainittuihin momentteihin ehdotetaan lisättäväksi muita-sana. Edellä esittämänsä valtion mielisairaaloiden luonnetta koskevan kannanottonsa ja hallituksen esityksen perusteluista ilmenevän pykälästä poikkeavan perustelun johdosta valiokunta ehdottaa mielisairaslakiehdotuksen 12 §:n 1 momenttia muutettavaksi siten, että valtion mielisairaalaissa hoidettavat henkilöt olisivat lähinnä sellaisia, joiden hoito on erityisen vaarallista tai vaikeaa. Voimassa olevan lainsäädännön mukaan kriminaalipotilaiden sairaalasta poistaminen alistetaan lääkintöhallitukselle. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan tämän käytännön jatkaminen on tarkoituksenmukaista, jolloin sairaalasta poistaminen kuuluu edelleen lääkärille, mutta päätös alistetaan lääkintöhallitukselle eräissä tapauksissa. Valiokunta ehdottaa 12 §:n 4 momenttia muutettavaksi siten, että vain valtion mielisairaalaan ottamisesta tekee päätöksen lääkintöhallitus.

Hallituksen esityksen mukaan lakiehdotuksista aiheutuu yhteensä runsaan 43 miljoonan

markan kustannusvastuun siirto valtion eduksi. Talousvaliokunta korostaa hallituksen esityksen perusteluistakin ilmenevää lupaus-tyksen korvata kustannusten siirtyminen valtiolta kunnille. Kuntien lisärasitusten korvaaminen terveydenhuollon alalla on tärkeää.

Eduskunta on hallituksen esityksen n:o 89/1987 vp. johdosta hyväksynyt lain työsuojeluhallinnosta annetun lain eräiden säännösten kumoamisesta. Lakia vahvistettaessa on päätetty, että se kunnallisen työsuojelun siirtoa koskevilta osin tulee voimaan 1 päivänä joulukuuta 1988. Tämän johdosta ei työsuojelutarkastus enää kuulu sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annetun lain soveltamisalaan ja lain 6 §:ssä oleva säännös siitä, että työsuojeluhallituksen tulee toimittaa valtakunnallinen suunnitelma omalta osaltaan, on käynyt tarpeettomaksi. Talousvaliokunta ehdottaa säännöstä muutettavaksi tältä osin.

Edellä esitetyn perusteella ja hallituksen esityksen perusteluihin viitattaten talousvaliokunta pitää lakiehdotuksia tarpeellisina ja tarkoituksenmukaisina. Näin ollen talousvaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

*että ensimmäinen, toinen ja neljäs lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomina ja
että kolmas ja viides lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvina:*

3.

Laki

mielisairaslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan 2 päivänä toukokuuta 1952 annetun mielisairaslain (187/52) 9 §:n 1 momentti, 12 §, 36 a §:n 2 momentti ja 36 c §,

sellaisina kuin ne ovat, 9 §:n 1 momentti 17 päivänä syyskuuta 1982 annetussa laissa (694/82), 12 § ja 36 a §:n 2 momentti 23 päivänä kesäkuuta 1977 annetussa laissa (521/77) ja 36 c § muutettuna viimeksi mainitulla lailla ja mainitulla 17 päivänä syyskuuta 1982 annetulla lailla, sekä

lisätään 43 §:ään, sellaisena kuin se on 14 päivänä kesäkuuta 1985 annetussa laissa (477/85), uusi 2 momentti, seuraavasti:

9 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

12 §

Valtion mielisairaalaan otetaan hoidettaviksi mielisairaita ja *muita* mielen-terveyden häiriötä potuvia henkilöitä, joiden hoito on erityisen vaarallista tai erityisen vaikeaa.

Valtion mielisairaalaan voidaan (*poist.*) ottaa hoidettavaksi muitakin kuin 1 momentissa mainittuja mielisairaita tai *muita* mielen-terveyden häiriötä potuvia henkilöitä, jollei heidän hoitonsa 9 §:ssä tarkoitettussa kunnallisessa mielisairaanhoidolaitoksessa hoidon järjestämisen kannalta ole tarkoituksenmukaista.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Päätöksen valtion mielisairaalaan ottamisesta (*poist.*) tekee lääkintöhallitus.

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

36 a, 36 c ja 43 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

5.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionosuudesta 17 päivänä syyskuuta 1982 annetun lain (677/82) 14 § ja 18 §:n 1 kohta,

muutetaan 4 §, 5 §:n otsikko ja johdantolause, 6 §, 7 §:n 3 momentti, 8 §:n 1 kohta, 10 §:n 1—3 momentti, 11 ja 15 §, 17 §:n 4, 10, 12 ja 13 kohta ja 26 §:n 1 momentti, näistä 17 §:n 12 ja 13 kohta sellaisina kuin ne ovat 25 päivänä huhtikuuta 1986 annetussa laissa (297/86), sekä

lisätään 17 §:ään uusi 14 kohta, 23 §:ään uusi 2 ja 3 momentti ja 31 §:ään uusi 4 momentti, seuraavasti:

2 luku

Suunnittelu

4 ja 5 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

6 §

Valtakunnallisen suunnitelman laadinta

(1 ja 2 mom. kuten hallituksen esityksessä)
Maa- ja metsätalousministeriön, kauppa- ja

teollisuusministeriön, sosiaalhallituksen ja lääkintöhallituksen (*poist.*) on viimeistään huhtikuun 30 päivänä toimitettava valtakunnallista suunnitelmaa koskeva esityksensä sosiaali- ja terveysministeriölle.

7, 8, 10, 11, 15, 17, 23, 26 ja 31 §
(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulo- ja soveltamissäännös
(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 16 päivänä helmikuuta 1988

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lindroos, varapuheenjohtaja Laurila ja jäsenet Andersson, Antvuori, Dromberg, Huuhtanen,

Ikonen, Jouppila, Kauppinen, Lapiolahti, Puisto, Puska, J. Roos, Soininvaara, Vastamäki ja Wasz-Höckert.

Vastalause

Emme ole täysin voineet yhtyä talousvaliokunnan mietintöön n:o 1, joka koskee hallituksen esitystä eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon hallintoa ja rahoitusta koskevien lakien muuttamisesta. Valiokunnan mietintöön sisältyvässä kolmannessa lakiehdotuksessa ehdotetaan muun ohella mielisairaslain 36 c §:n muuttamista. Tätä muutosehdotusta emme ole katsoneet voivamme hyväksyä.

Valtion mielisairaaloissa on tällä hetkellä tilanne se, että vaikean potilasaineksen vuoksi on rästissä paljon potilasmaksuja. Nyt kun järjestelmää ehdotetaan laajennettavaksi kuntien maksettavaksi, ongelma edelleen pahenee. Tästä syystä lainmuutoksen vaikutus on sairaaloiden tulojen vähenemisen kannalta arvioitua suurempi eikä sitä näin ollen voida pitää hyväksyttävänä. Koko vireillä olevasta uudistuksesta aiheutuisi valtion ja kuntien välisiä kustannusten siirtoja valtion eduksi noin 43 milj. markkaa. Valiokunnan mietinnössä todetaan, että kustannusten muutoksen korvaamisesta kunnille on tarkoitus neuvotella valtion ja kuntien keskusjärjestöjen välisissä järjestelyasiakirjaneuvotteluissa. On epäiltävissä, ettei neuvotteluissa päästä kuntien kannalta tyydyttävään ratkaisuun.

Edellä olevan vuoksi lakiehdotuksen 36 c § tulisi poistaa ja säilyttää mainittu säännös sellaisena kuin se on voimassa olevassa mielisairaslaissa.

Edelleen on todettava, että osa pitkäaikaispotilaista on sellaisia, jolle ei ole osoitettavissa selkeästi kotikuntaa. Tällaisten henkilöiden kohdalla kustannusten suorittaminen kuntien varoista, etenkin mikäli kyseessä ovat vähävaraiset pienet kunnat, on kohtuutonta.

Edellä sanotun lisäksi emme ole voineet hyväksyä kokonaan valiokunnan mietintöön liittyvää neljättä lakiehdotusta, joka koskee kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 44 §:n muuttamista. Kehitysvammaisten erityishuollosta annetun lain 40 §:ssä tarkoitettujen henkilöiden hoito on yleensä pitkäaikaista ja kallista. Saatujen selvitysten mukaan tässä suhteessa esitetty lainmuutos kohdistuisi taloudellisilta vaikutuksiltaan keskeisesti Pohjois-Karjalaan ja siten myös kehitysvammahuollon toteuttamiseen siellä. Tämän vuoksi lakia ei pitäisi saattaa koskemaan henkilöitä, joiden hoito on aloitettu ja järjestetty vanhan lain ollessa voimassa. Olisi erityisesti otettava huomioon Pohjois-Karjalan kuntien vaikea tilanne, jonka vuoksi muutoinkin sosiaalihuollon asianmukainen toteuttaminen on vaikeaa.

Edellä olevan perusteella ehdotamme,

että valiokunnan mietintöön sisältyvän kolmannen lakiehdotuksen 36 c § poistettaisiin ja

että neljännen lakiehdotuksen 44 §:ään lisättäisiin uusi näin kuuluva 2 momentti:

44 §

(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä.)

Kustannukset, jotka aiheutuvat erityishuoltopiirin kuntainliitolle erityishuollon järjestämisestä 40 §:ssä tarkoitettulle henkilölle, jonka hoito on alkanut ennen 1.1.1988, korvataan kuntainliitolle valtion varoista.

Helsingissä 16 päivänä helmikuuta 1988

Pekka Puska
Pirkko Ikonen

Jorma Huuhtanen
Riitta Kauppinen

